

" بسمه تعالی "

نویسنده: فاطمه طیار

معاون مدیر کل بازرسی کالا و امور صادرات و واردات

اصول و قواعد نظام تجارت چند جانبه در WTO

هدف نظام تجارت چند جانبه کالائی که توسط موافقت نامه عمومی تعرفه و تجارت (گات^۱) ایجاد شده است عبارت است از فراهم کردن محیطی امن، باثبات و قابل پیش بینی برای صنایع و بنگاههای تجاری کشورهای مختلف تا بتوانند در آن تحت شرایط رقابتی منصفانه با هم به تجارت بپردازند و با تقویت این نظام تجاری باز و آزاد از طریق افزایش تجارت، سرمایه گذاری، تولید و اشتغال، به توسعه اقتصادی تمامی کشورها کمک گردد. بطور مشخص اهداف کشورهای عضو در آزادسازی تجارت کالائی عبارتست از:

ارتقای استانداردهای زندگی و درآمد؛

تضمین اشتغال کامل؛

گسترش تولید و تجارت؛

ایجاد امکان استفاده بهینه از منابع جهان.

موافقت نامه عمومی تعرفه و تجارت برای تحقق اهداف فوق اصولی را در قالب مواد مختلف خود بنیان نهاد (این اهداف در موافقت نامه مراکش بعنوان اهداف سازمان جهانی تجارت تکرار شده اند) که در واژگان تجارت بین الملل به عنوان اصول و قواعد نظام تجارت چند جانبه شناخته شده اند و در تمامی موافقت نامه های سازمان جهانی تجارت مورد توجه قرار گرفته اند. این اصول عبارتند از:

۳ - شفافیت

شاید بتوان گفت که بر خلاف عقیده مشهور، موافقت نامه عمومی تعرفه و تجارت (گات) قبل از آزادی تجارت به دنبال شفافیت در نظام تجاری کشورهاست، چرا که اولاً کاهش موانع تجاری وقتی ممکن است که

موانع شناخته شده باشند و ثانیاً اصولاً تجار بیش از آنکه نگران بالا بودن موانع تجاری باشند، نگران نامشخص بودن آنها نیستند. گات شفافیت در نظام تجاری اعضا را در قالب دو تعهد اصلی ذیل تضمین کرده است:

الف) تجویز حمایت از صنایع و بنگاههای داخلی اما تنها با تعرفه که شفافترین ابزار حمایتی است.

ب) شفافیت در کلیه قوانین و مقررات تجاری و احکام قضائی و دستورات اداری مرتبط با تجارت از جمله در نظام مالیاتی، از طریق انتشار آنها.

۲- قابلیت پیش بینی ۴

دومین پیش شرط، افزایش تجارت پس از ایجاد شفافیت، عبارتست از اطمینان دادن به طرفهای تجاری نسبت به عدم تغییر شرایط موجود و اعلام قبلی تغییرات در صورتیکه این تغییرات ضروری باشد. گات این اصل را در تعهدات ذیل تضمین کرده است:

الف) تثبیت تعرفه ها، به نحوی که افزایش آنها به بیش از سقف تعیین شده، مگر در شرایطی خاص، ممنوع می گردد.

ب) منع برقراری موانع غیر تعرفه ای فر راه تجارت، مگر در شرایطی خاص و با اعلام قبلی.

۳- عدم تبعیض ۶

بسیاری را عقیده بر آن است که عدم تبعیض مهمترین اصل نظام تجارت چند جانبه است، چرا که شرط اصلی برقراری این نظام، پیش از هر

چیز اطمینان اعضا از رفتار غیر تبعیض آمیز دیگر اعضا با آنهاست. گات این اصل را در قالب چهار تعهد ذیل تضمین کرده است:

الف) قاعده رفتار دولت کامله الوداد که اعضا سازمان جهانی تجارت را از اعمال تبعیض میان اعضای دیگر در روابط تجاری منع می کند، به نحوی که هر یک از اعضا باید با سایر اعضا همچون بهترین دوستان خود رفتار کند. در نتیجه، اعضای سازمان جهانی تجارت به طور یکسان از بهترین شرایط تجاری ایجاد شده در نظام تجارت یکدیگر (چه در رژیم تعرفه ای و چه در سایر مقررات تجاری) برخوردار خواهند بود. در واقع، این قاعده محصولات تمامی شرکای تجاری کشورهای عضو را در موقعیت برابر قرار می دهد. مهمترین استثنای قاعده دولت کامله الوداد عبارتند از اجازه برقراری ترتیبات تجاری منطقه ای و تجویز اعطای رفتار مطلوبتر به دولت های در حال توسعه (شرط توانمندسازی).

ب) قاعده رفتار ملی ۸ که مکمل قاعده رفتار دولت کامله الوداد است، مقرر می دارد کشورهای عضو سازمان جهانی تجارت باید با محصولات وارداتی که با پرداخت عوارض گمرکی و هزینه های دیگر از مرز عبور کرده وارد بازار داخلی آنها می گردند، رفتاری اعمال کنند که نا مطلوبتر از رفتار اعمال شده با کالاهای داخلی نباشد. این قاعده عملاً کالاهای وارداتی شرکای تجاری کشورهای عضو را با کالاهای تولید شده در داخل در موقعیت برابر قرار می دهد.

پ) تعهد مربوط به اجرای بی طرفانه کلیه قمانین و مقررات تجاری و احکام قضائی و دستورات اداری مرتبط با تجارت.

ت) تعهد مربوط به اعمال غیر تبعیض آمیز محدودیتهای مقداری یا کمی^۹ در مواردی که علیرغم ممنوعیت های موجود، کشورهای عضو مجبور به اعمال چنین محدودیت هائی میشوند.

– تلاش مستمر در جهت آزاد سازی تجارت

تمام اصول قبلی اگر چه موجب تسهیل تجارت می گردند، ضرورتاً متضمن آزادسازی تجارت یعنی کاهش موانع تجاری نیستند. آنچه این هدف را محقق می سازد، عبارت است از دو تعهد ذیل:

الف) تعهد مربوط به کاهش تعرفه ها در جریان ادوار مذاکراتی که به تبادل امتیازات تعرفه ای بر اساس دو اصل رفتار متقابل و

منافع مشترک منتهی می گردند. کشورهایایی که به تازگی قصد عضویت در سازمان جهانی تجارت را دارند نیز باید در فرآیند الحاق مذاکراتی را برای کاهش موانع تعرفه ای خود، با این سازمان انجام دهند.

ب) تعهد مربوط به ممنوعیت استفاده از سایر اشکال حمایت در قالب عوارض یا مقررات ناظر بر خرید، فروش، حمل یا توزیع کالا، مانند روشهای ارزشگذاری گمرکی^{۱۰}، اخذ هزینه ها یا تشریفات مربوط به واردات و صادرات و الزامات مربوط به نصب علائم مبدا.

– تجارت منصفانه

شاید بتوان این اصل آخر را ضمانتی برای کارآمد و نتیجه بخش بودن اقدامات صورت گرفته بر اساس چهار اصل قبلی دانست، زیرا اولاً با منع کشورهای عضو از اتخاذ روشهای تجاری غیر منصفانه همچون اعطای یارانه های صادراتی، امکان عملکرد مناسب محیط رقابتی ایجاد شده بر اساس اقدامات فوق را فراهم می آورد و ثانیاً با تجویز روشهای منصفانه برای اعمال حمایت از منافع اساسی کشورهای عضو، به ایشان اطمینان می دهد که مشارکت در نظام تجارت چند جانبه متضمن از دست دادن تمامی ابزارهای حمایتی نخواهد بود. بدین ترتیب، این اصل به دو طریق ذیل عمل می نماید:

الف) منع رویه های تجاری غیر منصفانه^{۱۱}، اصولاً رویه های تجاری غیر منصفانه اقداماتی مبتنی بر برنامه های غیر منصفانه اند که هدف

و نتیجه آنها اختلال در بازار و آسیب به منافع شرکای تجاری است. در این رویه ها قدرت رقابت کالاهای بهره مند از اقدامات غیر منصفانه به نحو غیر قابل توجیهی افزایش می یابد. رویه های تجاری غیر منصفانه ممکن است با دخالت دولت شکل گیرند که در این صورت شکل اعطای یارانه به خود می گیرند. دولت ها با اعطای یارانه ۱۲ به بنگاههای تجاری می توانند از هزینه های تولید یا فروش آنها کاسته و موجب افزایش قابلیت رقابت آنها گردند. گات دولت های عضو را به خودداری از اعطای اینگونه یارانه ها فرا می خواند و به اعضائی

که تحت تاثیر این یارانه ها قرار می گیرند اجازه اتخاذ اقدامات جبرانی را می دهد. قیمت شکنی (دامپینگ ۱۳) از دیگر انواع رویه های

تجاری غیر منصفانه است که اساساً دولت ها نقشی در آن ندارند. در این روش معمولاً خود بنگاههای تجاری به منظور گرفتن بازار رقبا خود محصولاتشان را با قیمتی کمتر از قیمت معمول وارد بازار می کنند. گات برای مقابله با این رویه نیز به اعضای سازمان جهانی تجارت اجازه داده است در مقابل آن به اقدامات ضد قیمت شکنی دست بزنند.

ب) تجویز روشهای منصفانه حمایت از منافع اساسی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و امنیتی، مفهوم تجارت منصفانه بدین معنی است که دولت ها باید حق داشته باشند علاوه بر رژیم تعرفه ای که با توجه به نتیجه مذاکرات تعرفه ای حمایت مورد نظر را به بخش های مختلف تولیدی آنها اعطا می کند، در مواقع لازم روشهای فوق العاده ای را نیز برای حمایت بکار گیرند. تجویز اقدامات حفاظتی ۱۴ برای جلوگیری از یا جبران آسیب های وارده به بخش های تولیدی کشور، تجویز اقدامات حمایتی در صورت بروز مشکلات تراز پرداختها و نهایتاً تجویز انحراف از تعهدات گات به دلایل خاص اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و امنیتی در مواد مختلف گات، تجلی مفهوم تجارت منصفانه از این منظر است.

پاورقی:

- ۱ / WORD TRADE ORGANIZATION (WTO)
- ۲ / GENERAL AGREEMENT ON TARIFFS AND TRADE (GATT)
- ۳ / TRANSPARENCY
- ۴ / PREDICTABILITY
- ۵ / TARIFF BINDING
- ۶ / NON- DISCRIMINATION
- ۷ / MOST FAVOURED NATION TREATMENT (MFN)
- ۸ / NATIONAL TREATMENT (NT)

۹ / QUANTITATIVE RESTRICTIONS (QR_s)

۱۰ / CUSTOMS VALUATION

۱۱ / UNFAIR TRADE PRACTICES

۱۲ / SUBSIDIZING

۱۳ / DUMPING

۱۴ / SAFEGUARD MEASURES

منابع:

۱- پایگاه اینترنتی سازمان جهانی تجارت (WWW.WTO.ORG)

۲- WTO TRAINING PACKAGE , MODULES ,GATT: BASIC PRINCIPLES (۲۰۰۶)

۳ - مجموعه آموزشی سازمان جهانی تجارت، گروه نویسندگان دفتر
نمایندگی تام الا اختیار تجاری ج.ا.ایران (۱۳۸۵)